

Skriftlig Opgave
Nikolaj Effert Jonassen
2AD Arkitektskolen Århus

Home is where the heart is

Indholdsfortegnelse

Problemformulering(litteratur)	3
Intro	4
Kulturhistorisk	4
Antropologisk	6
Sociologisk	8
Arkitekten	9
Outro	11

Den gode bolig?

Skriftlig opgave - problemformulering

Hvad:

Jeg vil i min skriftlige opgave forsøge at tilegne mig viden om fænomenet hjem. Jeg vil igennem opgaven forsøge at besvare spørgsmål som:

- Hvornår føler vi os hjemme?
- Er dette aldersbetinget?
- Kan arkitekturen bidrage til denne følelse?
- Hvordan?

Hvorfor:

Ved at opnå en større forståelse for menneskets forståelse af hjemmet, boligen, får jeg mulighed for at bringe denne viden i spil i udviklingen af mit projekt. På den måde bliver mit aktuelle projekt samt fremtidige projekter styrket af erfaringer fra denne undersøgelse.

Hvordan:

Jeg har udvalgt 5 tekster af 4 forskellige personer som beskæftiger sig med emnet - 2 som indgår i dette semesters læsepensum og 3 som jeg selv har fundet. Alle omhandler hjem-fænomenet og forsøger at belyse dette ud fra forfatterens kompetence område.

- Identity, intimacy & domicile
Af juhani pallasmaa, professor i arkitektur.
- Fra rævehulen
Af ida winther ph. D. Fra danmarks pædagogiske universitet
- Hjemfalden & Er hjemmet en maskine eller en livmoder?
Af mette mechlenborg cand. Mag i moderne kultur
- Hjem, kære hjem
Af mark vacher, antropolog og forsker på projektet bolig i tid og rum.

Ved at sammenholde de forskellige aspekter i de 4 forskellige tilgange til emnet vil jeg få bredere forståelse af emnet og forhåbentlig

Intro

I en tid hvor overskrifterne er præget af modulært byggeri og bæredygtig arkitektur, kan man frygte at man glemmer en anden vigtig problemstilling i arkitekturen, nemlig spørgsmålet om hjem. Arkitektpublikationer holder sig altid til ordet "Huse" imens indretnings- og livsstilsmagasiner bruger ordet "hjem". Hvad er et hjem og hvad skal der til for at skabe det?

Dette mener jeg, er et vigtigt spørgsmål at tage stilling til som arkitekt, for om end vi ikke selv skal skabe hjemmet, så skal vi stadig levere nogle rammer der kan rumme et hjem.

I et forsøg på at belyse emnet fra flere vinkler har jeg udvalgt 4 personer der har en mening omkring dette. Alle 4 repræsenterer hver sin faggruppe, fra kulturhistorikeren til antropologen, sociologen og ikke mindst arkitekten.

I denne opgave vil jeg fremhæve hovedpointerne i de forskellige personers meninger og researches, for til sidst at opsummere hvilke konklusioner man kan drage ud af sammenligningen.

Kulturhistorisk

"Er hjemmet en maskine eller en livsmode?" Lyder den meget passende titel på en af Mette Mechlenborgs artikler om debattemaet, problemstillingen og fænomenet: "hjem". Mette Mechlenborg (MM) er cand. Mag. i moderne kultur. I den ovennævnte artikel og dens temafælle "Hjemfalden" prøver hun at konkretisere hvad der i disse tider betegner et hjem og hvad der ligger til grund for dette.

Gennem 90'erne er der blevet sat fokus på de små mikro-kosmoser som vi går og skaber bag boligens ydre rammer. Hjemmet er blevet et popfænomen. Faktisk så poppet at man i slutningen af år 2005 kunne tælle hele 14 danske Tv-shows som beskæftigede sig med boliger og hjem. Hjemmet har fået en ny kant, en repræsentativitet som blot tilføjer til fænomenets kompleksitet.

Hvis man render ned i bladkiosken og åbner et givent boligmagasin, vil man opleve en varm hyggelig atmosfære løbe henover bladets talløse sider med tips til indretning og indblik i hvordan andre familier lever i deres livsmode. For ja, trenden er livsmode. Vi vil have tid og ro i hjemmet og hvis vi kan slippe af sted med at sylte og strikke, imens vi spiser af vores nedarvede porcelæn er livet jo herligt.

Le Corbusiers
.Villa Savoye. 1928-29

I hjemmet kan du selv bestemme, hvor skabet skal stå og hvilken historie, du vil iscenesætte. Hjemmet er et mikro-kosmos, og har vi ikke længere en fornemmelse af sammenhæng på det store plan, kan vi forsøge at skabe den på det lille.

- Mette Mechlenborg

Men det har selvfølgelig ikke altid været sådan. Faktisk skal vi meget få Bo Bedre - sæsoner tilbage for at finde en udgave hvor hygge stod i skygge af funktion. I modsætning til den nutidige hyggetrends bløde tekstiler og varme træsorter, var der fokus på kliniske materialer som stål og glas. Det centrale var teknologi, som gerne hang eksponeret til skue og misundelse. Samt minimalisme i form af en meget sparsom møblering. Den tidligere nævnte skyggelagte hygge kunne her indtræde i form af et stearinlys eller en frugtskål i børstet stål.

Ifølge MM skyldes denne variation en såkaldt urkonflikt, som tog sin begyndelse i de tidlige 20'ere, hvor modernismens fader Le Corbusier hædrede det moderne menneske, som var et menneske der mødte fremtiden med oprejst pande og ikke sad i klunkestuen og gemte sig bag bunker af ornament. Boligen skulle være en maskine, en tankstation hvor man hentede ny energi til næste opgave - bomaskinen. Han mente at det traditionelle hjem var kujoneri og det var tid til at bryde med grænserne mellem offentligt og privat, inde og ude og ikke mindst grænsen mellem følelser og fornuft. Og det var netop dette sidste ønske, som startede en storm. Det fornuftige menneske - et menneske mættet med ratio og drænet for patio.

Salvador Dalí
„Birth of liquid Desires“
1931-32
Et stort inspirationsbillede
for Breton

En af modstanderne af dette var Breton, en dadaist/surrealist som rettede skarp kritik mod Le Corbusiers ide om ratiomennesket. Som en konsekvens af modernismen og Freuds teori om at hjemve egentlig er en længsel efter moderens livsmoder, begyndte disse surrealister at tegne kugleformede boliger. Tanken var en ultimativ tilbagevendelse til menneskets instinktive boligbyggeri; hulen. De proklamerede at livmoderboligen var et forsøg på at genoprette det som modernismen havde ødelagt.

Ud fra denne betragtning er det ekstremt at kalde nutidens bolig for en livsmoder. MM mener dog også kun at dette er en overgangsperiode indtil vi lærer at knytte denne ny trend til bomaskine - tanken som uden tvivl stadig er den grundteori vi skaber hjem ud fra.

Er livmoderhjemmet tilbage, så er det kun for en overgang, mens vi finder ud af, hvordan vi kan gøre os det hjemligt i en kultur, der ellers dedikerer sig selv til bo-maskinens karakteristika - forandringen, udviklingen og mobiliteten.

- Mette Mechlenborg

I MM's artikler er der en usvigelig sikker skelnen mellem begreberne "hjem" og "bolig". Og netop disse to ord, virker til at være nøgleelementer i diskussionen omkring arkitektur og hjemlighed. Det er vigtigt at afgøre hvorvidt arkitekter skaber bolig eller hjem - og hvor disse to begreber overlapper hinanden.

Hele indflytningsprocessen, hvor vi maler og indretter, er egentlig en gensidig tilpasning mellem bolig og menneske.

Hjem er et følelsesrelateret begreb som dækker over et tilhørsforhold nærmere end en geografisk placering. For eksempel kan man tage hjem til Vejle, hjem til mor eller være hjemme hos gud. Altså er man hjemme hos noget man kender - noget man elsker eller bare holder af. Boligen derimod er en fysisk ting som er uforanderlig. Boligen er stadig en bolig selvom den står gabende tom. I denne betragtning får MM opbakning af Mark Vacher som er antropolog og har skrevet artiklen "Hjem, kære hjem."

Jeg kan nok sælge mit hjem, men for købere kan det kun være en bygning, og før det bliver hjem for de nye ejere, må der som tidligere nævnt gå et stykke tid.

- Marc Vacher

Antropologisk

Marc Vacher(MV) beskriver hjem som en forbindelse. En kompleks tråd trukket mellem et menneske og en ting. Denne ting behøver ikke nødvendigvis at være en bolig - faktisk kan det lige såvel være en papkasse.

I sin artikel tager han udgangspunkt i den periode hvor forbindelsen skabes. Han fortæller om hvordan en standardiseret indflytning foregår og om hvordan de forskellige ting vi gør for at føle os hjemme er ladet med betydninger.

I dag er det nærmest svært at sælge en bolig der står indflytningsklar, lige såvel som det er sværere at fremleje en lejlighed som er møbleret, end en som ikke er. Vi kan bedst lide hvis der er nogle ting som vi selv lige kan lave eller få lavet og ikke mindst, kan vi bedst lide hvis vi selv kan få lov til at møblere vores hjem. MV mener at hele denne

istandsættelses- og indretningsperiode, hvor vi justerer boligen efter egne idealer, kan betragtes som en primær fase. Denne fase dækker egentlig over en gensidig tilpasning. Vi former boligen ved at male, dekore og eventuelt tilføje nye rum eller ændre på eksisterende. Det vi er mindre bevidste om, er at vi i mellemtiden også former os efter vores bolig. Et godt eksempel er når man, efter at have banket hovedet ind i den lave dørkarm 3 gange, lærer at dukke sig. I denne fase er vi usikre, vi har det lidt som om at vi er på camping eller overnatter på et hotel. Men i det øjeblik at vi synes at boligen er tilpasset og "lugter" lidt af os selv, kan vi tage den i brug og endelig begynde at betragte den som et hjem.

Men efterhånden får man sat sit præg på huset, indrettet det med sine ting og samtidig vænnet sin krop til de nye fysiske omgivelser i en sådan grad, at man til sidst færdes hjemmevant og ikke længere opfatter boligen som en udfordring (der skal males osv.). Og så endelig er den blevet til et hjem.

- Marc Vacher

Efter denne periode begynder hjemmet at falde i baggrunden. Man har skabt en fast base og kan nu bekymre sig om alle de andre vigtige ting i livet. Nu bliver hjemmet pludselig til en ramme omkring hele vores virkelighed. Det er herfra verden går. Det at komme hjem bliver den eneste rigtige slutning på de små historier som vi refererer til som "dage". Faktisk er hjem så elementært og særligt, at selv vores grammatik har vist særlig respekt for fænomenet. Hjem er nemlig så altomsluttende at det ikke behøver at stå sammen med noget forholdsord. Man siger "I skole" og "På arbejde", men når man skal hjem, er der ikke noget I eller PÅ, man skal bare hjem.

Er denne hjem-følelse dannet, er vi et med vores hjem. Pludselig er indbrud og brand er nogle de værst tænkelige forbrydelser vi kan forestille os. Ved indbrud føles det som om at nogle har fået et ubehageligt indblik i vores personlighed, vores inderste hemmeligheder.

Bliver vort hjem taget fra os, mister vi også noget af os selv.

- Marc Vacher

Det er klart at vi har så stærkt et forhold til vores hjem, når det nu tager så lang tid at skabe.

Det er vigtigt at have faste holdepunkter i hjemmet. Om det så er et stort spisebord eller 5 tver, er mindre vigtigt.

Alvar Aaltos
Villa Mairea 1937-39
Er et godt eksempel på en bolig
som er skabt til at rumme et
hjem ifølge J.Palaasmaa

Sociologisk

En anden personlighed, som også er klar over at hjem ikke er noget man skaber over natten, er Ida Wentzel Winther (IW). IW er kultursociolog, uddannet på Danmarks Pædagogiske Universitet. Ydermere er hun aktuell med bogen "hjemlighed - kulturfænomenologiske studier." Bogen tager udgangspunkt i et projekt involverende en pokkers masse børn og en stor stak kameraer. IW har udstyret en række børn i 10-11 års alderen med et kamera og bedt dem om at fotografere ting der får netop dem til at føle sig hjemme. Børnene kommer fra forskellige dele af landet og omkring hvorfor hun netop har valgt denne aldersgruppe, forklarer IW at det er i netop denne alder man kommer hjem alene, til et tomt hjem for første gang. Det er her man oplever hjemmet som et sted, afklædt af forældre og begrænsninger.

300 fotos var hvad der kom ud af projektet. Hovedsageligt indeholdende sofaer, tv'er, dyr, senge og spiseborde. Og netop spisebordet tager IW fat i. Hendes teori er at "hjem" er et regelsæt, et minisamfund, hvor visse objekter er hellige og det er disse objekter, der i sammenspil med reglerne skaber hjemlighed. I denne sammenhæng er spisebordet vigtig, faktisk så vigtigt at en kommunal observator ville sætte et stort rødt minus i sin rapport hvis ikke hjemmet indeholder et sådant relikvie. Ligesom MV mener IW at hjemlighed er en forbindelse mellem et menneske og en eller flere ting. Men hun mener i høj grad at man skal fokusere på forbindelsen, en taktik til at "hjemme den" som hun siger, og ikke selve tingen.

Der kan være lige så trygt i hjemmet med de fem fjernsyn, som hos dem med det fire meter lange spisebord.

- Ida Winter

Hvis man har en god taktik frem for nogle faste holdepunkter bliver det også lettere for skilsmissebørn at føle sig hjemme i begge hjem. De steder hvor det går galt er de steder hvor taktikkerne i de respektive hjem modarbejder hinanden, eller bare er decideret dårlige.

Man ser ofte skyldsbetyngede weekendforældre rende rundt i Legoland med deres delebørn, hver anden søndag. Der skal selvfølgelig være plads til gourmetmenuer, men de må aldrig erstatte kartofler og bøf. Det er gentagelsen og rutinen der er vigtig, ikke de forkromede oplevelser.

Generelt lever vi i en tid hvor børnene i stigende grad er familiens centrum, dels på grund af øget arbejdspress med den dårlige samvit-tighed som det medfører. Vi ønsker det hele for os selv og vores familie og netop det ønske kan være det der ødelægger hele drømmen. Vi er selv klar over det og skammer os over at sende børnene i børnehave før solen står op, for så at hente dem igen når de er ved at være sengeklare. Men vi bliver nødt til at acceptere vores valg i livet. Hvis jeg har valgt at have et krævende job er jeg afhængig af pasning til mit barn. Med de kriterier der stilles til dagens institutioner behøver det ikke nødven-digvis at være skidt for barnet at bruge meget tid i børnehaven.

Men det er stadig ikke deres hjem. Pointen er, at vi ikke er ved at få tonsvis af nye hjem. Men vi får nye taktikker til at hjemme den.
- Ida Winter

Arkitekten

Sidste stemme i debatten til hører Juhani Pallasmaa(JP), en finsk arki-tekt som har skrevet artiklen "Identity, Intimacy & Domicile." Heri giv-er JP sine egne fagfæller en opsang i et forsøg på at få en mere men-neskevenlig arkitektur.

Vi arkitekter er optaget af at tegne boliger som arkitektoniske mani-festationer af rum, struktur og orden, men vi ser ikke ud til at være i stand til at beskæftige os med de mere subtile, følelsesmæssige og dif-fuse aspekter omkring hjemmet.

- Juhanni Palaasmaa

PEJSEN ER SYMBOL FOR LIV OG BØR VÆRE EN NATURLIG DEL AF ALLE HJEM - I MODSÆTNING TIL TVET SOM KUN BRINGER ENSOMHED.

Der bliver lagt hårdt ud og det fortsætter på den måde. Blandt andet refererer JP til sagen Dr. Edith Farnsworth VS. Mies Van der Rohe hvor arkitektens værk var så ekstremt monumentalt at klienten simpelthen ikke kunne forestille sig at leve i det, altså en arkitektur der ikke kunne rumme et hjem ifølge klienten. Ligesom størstedelen af sine kollegaer i arkitektfaget, synes JP at denne bygning er et utroligt æstetisk smukt værk, men han er bekymret for arkitekturens indsnævring af livsspektret. En arkitektur som er blevet selvrefererende og autistisk. (ref.) Man kan begynde at spørge sig selv om arkitekten overhovedet har en forpligtigelse til at skabe hjem. Måske er netop dette fænomen ikke et arkitektonisk udtryk. Dog er det arkitektens ansvar at skabe en anstæn-dig ramme omkring hjemmet.

JP har gennem sin barndom oplevet at flytte utallige gange og han indrømmer at han ikke kan gengive planen i nogen af de mange boliger, men han kan stadig huske hvordan det var at komme hjem. Heri udspringer hans forståelse af fænomenet også. Han ser hjem som et komplekst begreb, som en blanding af ritualer, forbindelser, regler og ting.

Ankomsten til en fremmed bolig, hvori vi skal residere for en stund, er en eksemplarisk situation for at forstå vores måde at danne hjem på. En vil pakke ud med det samme, en anden vil gå en tur. Mens den helt tredje vil pakke nogle ting ud og gå en tur.

Hjemmet ser ud til at bestå af tre typer af mentale eller symbolske elementer: elementer der er knyttet til det dybe ubevidste bio-kulturelle niveau (indgangen, ildstedet), elementer der er relateret til beboerens personlige liv og identitet (mindeværdige ting, ting arvet fra familien); sociale symboler, som skal give visse billeder og signaler til udenforstående (tegn på rigdom, uddannelse, social identitet etc.)

- Juhanni Palaasmaa

De "hellige" elementer i hjemmet er ifølge JP pejsen som symboliserer liv, samt garderoben - det organisatoriske hjerte i hjemmets anatomi. Men i modsætning til IW mener JP at tv'et blot er en elendig erstatning af pejsen. For hvor pejsen er et symbol på fællesskab og liv, er tv'et blot en port til en urealistisk og ensom verden hvor vi alle bliver pacificeret af billedrørets stråler.

Der bliver også langet ud efter vinduesfacaden, som også er et meget fremtrædende element i nutidens arkitektur. Vinduet fungerer som en ramme hvorigennem man betragter Verden og ikke omvendt. Den spænding som skulle eksistere mellem ude og inde, Verden og hjemmet svækkes.

Det ideelle hus har 3-4 etager, kælderen er beregnet til at gemme de ting man ikke ønsker at se igen, imens loftet er til at opbevare sine minder.

Generelt er JP's forståelse af hjem meget bagud stræbende set i et historisk perspektiv. Der er en klar ambition om at bevare nogle gamle traditioner i arkitekturen, ud over ildstedet og garderoben nævner han også vigtigheden i at opleve sin bolig som et sted hvor man søger ly fra naturen, men stadig er i tæt forbindelse med denne.

Jeg bor i en loftslejlighed under et bliktag. Den stærkeste og est behagelige oplevelse af hjem er, når det stormer og regnen slår mod taget. Det forstærker fornemmelsen af varme og beskyttelse.

- Juhanni Palaasmaa

Mies Van der Rohes
Farnsworth House. 1945-51

Outro

Man kan slutte at der på tværs af faggrupper er forholdsvis stor enighed om hvad fænomenet hjem, dækker over. Hjem er ikke noget håndgribeligt man kan tage og føle på, det er en forbindelse, en strategi, et regelsæt som vi hver især definerer, om vi lever flere sammen eller alene. Et hjem tager tid at skabe og det er i den proces at vi er aller-mest opmærksomme på det. Når det er etableret falder det i baggrunden og danner ramme om vores liv. Selv om hjemfølelsen er unik for hver enkel kan der drages sammenligninger på tværs af alle aldersgrupper og i mange tilfælde også på tværs af landegrænser. Arkitekter kan skabe boliger, huse, men disse er ikke hjem i sig selv. Dog er det vigtigt at arkitekten har et begreb om hvad et hjem er, for at skabe rammer omkring det. Uanset hvordan tiden ændrer hjemmet og hvor abstrakt vores opfattelse af det bliver, så er der nogle ting der altid vil bestå, visse elementer vil leve evigt i menneskers hjem.

Udfordringen for arkitekter og designere i dag, er derfor at skabe nye former og udtryk, der både kan tilfredsstille vores behov for forankring i en tid, der mere end nogensinde er kendetegnet ved forandring.

- Mette Mechlenborg

